

Original Article (Mixed)

Designing a knowledge-based resistance economy educational model at Islamic Azad University

Manouchehr Sadeghian¹ , Fatemeh Hamidifar² , Baharak Shirzad Kebriya² ,
Abbas Khorshidi³

1- PhD Student, Department of Educational Management and Higher Education, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Associate Professor, Department of Educational Management and Higher Education, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3- Professor, Department of Educational Management, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran

Receive:

12 January 2025

Revise:

09 March 2025

Accept:

25 March 2025

Abstract

The aim of this study is to design a knowledge-based resistance economy educational model at Islamic Azad University. The research method is applicable in terms of purpose, mixed exploratory (qualitative-quantitative) in terms of data, and systematic (paradigmatic) data-based in the qualitative part; cross-sectional survey in the quantitative part in terms of nature. The statistical population of the research in the qualitative part included 12 experts in the field of educational management and human resources who had a PhD degree, selected by theoretical purposive sampling method; and the quantitative part included 190 professors of the faculty of management and economics at Islamic Azad University in Tehran by random sampling method. Data collection was carried out through semi-structured interviews in the qualitative part; and a questionnaire in the quantitative part. Coding was used in the analysis of the qualitative part data, and SPSS and Lisrel software were used in the quantitative part. The results of the study showed that 5 dimensions, 22 components, and 143 indicators were identified for the Islamic Azad University's knowledge-based resistance economy educational model. After final approval and prioritization by experts, the dimensions, components, and indicators that make up the model were drawn, and the aforementioned model was validated again by experts. Based on the modeling results, it can be said that the model has a relatively good fit with the data.

Keywords:

Resistance economy,
Organizational
structure,
Technology,
Organizational
culture,
Educational planning

Please cite this article as (APA): Sadeghian, M., Hamidifar, F., Shirzad Kebriya, B. and Khorshidi, A. (2025). Designing a knowledge-based resistance economy educational model at Islamic Azad University. *Management and Educational Perspective*, 7(3), 119-143.

<https://doi.org/10.22034/jmep.2025.506095.1477>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Fatemeh Hamidifar

Email: fatemehhamidifar@gmail.com

Extended abstract

Introduction

Resistance economy is a type of economy that can determine the growth and prosperity of the country under conditions of pressure, sanctions and severe hostilities (Rahbar & Nik Chehre, 2020). Resistance economy is a specific paradigm of knowledge and economic system that mostly follows strategies and policies for rational and efficient confrontation with economic imbalances and crises, natural disasters, sanctions, and negative economic shocks (Alipour et al, 2020). In our country, sanctions and the resulting reduction in oil revenues have led to a decrease in economic capacity and increased the costs of the Iranian economy (Safar zad et al, 2020). Developments have taken place in the country and in relation to the economic system that necessitated the creation of an economic model. In order to keep pace with these developments, general resistance economy policies were announced with the aim of ensuring dynamic growth and improving economic resistance indicators and achieving the goals of the Twenty-Year Vision Document, with a force majeure, flexible, opportunity-creating, productive, endogenous, progressive, and extroverted approach (Fard et al, 2021). In conditions of sanctions, it is very important to pay attention to the principle of resistance economy in order to overcome restrictions, grow business, neutralize sanctions related to businesses, overcome inflation, and also achieve self-sufficiency. One of the best manifestations and most effective components of the resistance economy are knowledge-based companies that can make the resistance economy more sustainable, and it is stated that if knowledge-based companies are taken seriously and their quantitative and qualitative development is supported, the country's economy will truly flourish by wealth creation through science (Maleki et al, 2020). Therefore, in conditions of sanctions, paying more attention to the knowledge-based economy and helping to improve their capabilities becomes more necessary than ever, with the aim of freeing the country from selling its natural resources and moving towards a knowledge-based economy (Ziaei et al, 2021). No research has been conducted on education based on the knowledge-based resistance economy, and there are no indicators that can design an educational model. On the other hand, one of the problems that the units of the Azad University have been facing in recent years is the issue of the loss of the units and the mere attention to tuition fees in advancing the goals of the university and its survival, which is in contradiction with the new document of transformation and excellence in the Azad University and has itself caused the closure of some university units. Therefore, this research seeks to answer the question: How is the design of the knowledge-based resistance economy educational model of the Islamic Azad University?

Theoretical framework of

Resistance economy

Resistance economy is a concept proposed in the wake of crisis resilience and repair of the existing worn-out and inefficient structures and institutions of the economy, which certainly requires public belief and participation and the application of rational and prudent management. Resistance economy is the reduction of dependencies and emphasis on the advantages of domestic production and efforts for self-reliance. (Mohammadnejadaghad & Asgari, 2015). Ranjbar Fallah & Fathi (2024) studied investment in startups to achieve a resilient economy and economic defense. The model obtained from this research shows that the main category that is the intersection of startups and the resilient economy is the tendency towards a knowledge-based economy. Among the causal factors affecting this process are the components of the business owner's mentality, introspection, value-oriented model, risk-taking and teamwork. Environmental factors include government, media, university and social environment; intermediate or contextual factors include network, culture, government

institutions, human capital, education system and social capital; strategies and actions include financing, management consulting, accelerators, entrepreneurial intention and productivity, which lead to the creation of economic and defensive value as well as increasing economic resilience.

Radu (2023) conducted research in the field of knowledge-based economy. The results showed that the foundations of a knowledge-based economy (the basic processes of this type of economy) include: the creation and acquisition of knowledge, the dissemination of knowledge, and the application of knowledge, provided that the necessary financial resources and the necessary and up-to-date technology are provided, which leads to strength in scientific fields.

Research Methodology

The research method is applicable in terms of purpose, mixed exploratory (qualitative-quantitative) in terms of data, and systematic (paradigmatic) data-based in the qualitative part; cross-sectional survey in the quantitative part in terms of nature. The statistical population of the research in the qualitative part included 12 experts in the field of educational management and human resources who had a PhD degree, selected by theoretical purposive sampling method; and the quantitative part included 190 professors of the faculty of management and economics at Islamic Azad University in Tehran by random sampling method. Data collection was carried out through semi-structured interviews in the qualitative part; and a questionnaire in the quantitative part.

Research findings

Coding was used in the analysis of the qualitative part data, and SPSS and Lisrel software were used in the quantitative part. The results of the study showed that 5 dimensions, 22 components, and 143 indicators were identified for the Islamic Azad University's knowledge-based resistance economy educational model. After final approval and prioritization by experts, the dimensions, components, and indicators that make up the model were drawn, and the aforementioned model was validated again by experts. Based on the modeling results, it can be said that the model has a relatively good fit with the data.

Conclusion

The present study was conducted with the aim of designing a knowledge-based resistance economy educational model for Islamic Azad University. The results of this study are consistent with the results of Ranjbar fallah & fathi (2024), Radu (2023), Nasrabadi & Mousavian (2023), Zhen et al, (2023), Kamyab et al, (2023), Hadavand et al, (2022), Alkali (2021), and Ghorbani et al, (2019). Zhen et al, (2023) showed that large companies are competing closely with each other, and the companies that invest the most in knowledge and technology activities and achieve the highest efficiency in this area will be the winners. Therefore, the necessary components to achieve the present goal are financial support, technology, management, existing laws and regulations; and finally, correct and up-to-date education that lead to economic and scientific self-sufficiency for the country.

According to the results of this research, the following suggestions are presented:

Increasing the strength of resistance and reducing the vulnerability of the country's economy through:

- Developing strategic links and expanding cooperation and partnership with countries in the region and the world, especially neighbors.
- Using diplomacy to support economic goals.
- Using the capacities of international and regional organizations.

طراحی الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی

منوچهر صادقیان^۱، فاطمه حمیدی فر^۲، بهارک شیرزاد کبریا^۲، عباس خورشیدی^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی و آموزش عالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- دانشیار، گروه مدیریت آموزشی و آموزش عالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳- استاد، گروه مدیریت آموزشی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشد. روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر نظر داده‌ها، آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) و از نظر ماهیت در بخش کیفی، داده بنیاد سیستمی (پارادایمی) و در بخش کمی، پیمایشی مقطعی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی شامل ۱۲ نفر از خبرگان حوزه مدیریت آموزشی و منابع انسانی که دارای تحصیلات دکتری تخصصی و با روش نمونه گیری هدفمند از نوع نظری و بخش کمی شامل ۱۹۰ نفر از اساتید هیات علمی رشته مدیریت و اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران با روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و در بخش کمی پرسشنامه صورت گرفت. در تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کیفی از کدگذاری و در بخش کمی از نرم افزار SPSS و Lisrel استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که ۵ بعد، ۲۲ مؤلفه و ۱۴۳ شاخص برای الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی شناسایی شد. پس از تأیید نهایی و اولویت‌بندی توسط خبرگان، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده الگو ترسیم شده، و مجدداً الگوی یادشده توسط خبرگان اعتباریابی شد. بر اساس نتایج مدل‌یابی می‌توان گفت مدل از برازش نسبتاً خوبی با داده‌ها برخوردار است.

تاریخ دریافت: ۲۳ دی ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۹ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۰۵ فروردین ۱۴۰۴

کلید واژه‌ها:

اقتصاد مقاومتی،

ساختار سازمانی،

فناوری،

فرهنگ سازمانی،

برنامه ریزی آموزشی

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): صادقیان، منوچهر، حمیدی فر، فاطمه، شیرزاد کبریا، بهارک و خورشیدی، عباس. (۱۴۰۴). طراحی الگوی

آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۷(۳)، ۱۱۹-۱۴۳.

<https://doi.org/10.22034/jmep.2025.506095.1477>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: فاطمه حمیدی فر

ایمیل: fatemehamidifar@gmail.com

مقدمه

مقام معظم رهبری در شانزدهم شهریور ماه ۱۳۸۹ واژه اقتصاد مقاومتی را در دیدار با کارآفرینان مطرح کردند. ایشان اقتصاد مقاومتی را اقتصادی دانستند که در شرایط فشار و تحریم می‌تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی در کشور باشد (Fard et al, 2021). اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد (Rahbar & Nik Chehre, 2020). اقتصاد مقاومتی پارادایم خاصی از دانش و نظام اقتصادی است که بیشتر، راهبردها و سیاست‌های مواجهه عقلانی و کارآمد با عدم تعادل‌ها و بحران‌های اقتصادی، بلایای طبیعی، تحریم‌ها و شوک‌های منفی اقتصادی را دنبال می‌کند (Alipour et al, 2020). در کشور ما نیز، تحریم‌ها و پیرو آن کاهش درآمدهای نفتی منجر به کاهش توانایی اقتصادی شده و هزینه‌های اقتصاد ایران را افزایش داده است (Safar zad et al, 2020). تحولاتی در کشور و در ارتباط با نظام اقتصادی صورت پذیرفته است که لزوم ایجاد یک مدل اقتصادی را ضروری می‌ساخت. به منظور همگامی با این تحولات، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، با رویکردی جهادی، انعطاف پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ گردید (Fard et al, 2021). در شرایط تحریم، جهت غلبه بر محدودیت‌ها، رشد کسب و کار، خنثی سازی تحریم‌ها در ارتباط با کسب و کارها، غلبه بر تورم و نیز خودکفایی توجه به اصل اقتصاد مقاومتی بسیار حائز اهمیت است. یکی از بهترین مظاهر و مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی شرکت‌های دانش‌بنیان هستند که می‌توانند اقتصاد مقاومتی را پایدارتر کنند و بیان کردند اگر شرکت‌های دانش‌بنیان جدی گرفته شوند و از توسعه کمی و کیفی آن‌ها حمایت شود، به واسطه ثروت آفرینی از طریق علم، اقتصاد کشور به شکوفایی حقیقی خواهد رسید (Maleki et al, 2020). از همین رو در شرایط تحریم، توجه بیشتر به اقتصاد دانش‌بنیان و کمک به ارتقاء توانمندی آن‌ها، با هدف رهایی از فروش منابع طبیعی کشور و حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان بیش از پیش ضرورت می‌یابد (Ziaei et al, 2021). برای پیشرفت اقتصاد مبتنی بر دانش، همکاری پژوهشی که توسط یک برنامه تحقیقاتی و نوآوری ملی هدایت می‌شود و توسط ساختارها، سیستم‌ها و مشوق‌های ملی و نهادی درست حمایت می‌گردد مهم است. اقتصاد دانش‌بنیان اقتصادی است که در آن دانش باعث رشد و توسعه اقتصادی می‌شود. از این رو، سرمایه‌گذاری‌های بزرگی در تحقیق، نوآوری و سرمایه‌انسانی و اجتماعی انجام می‌شود. (Cook & Leidsdorff, 2006) اقتصاد مبتنی بر دانش را از اقتصاد دانش متمایز می‌کند و نشان می‌دهند که اقتصاد دانش بر ترکیب نیروی کار متمرکز است در حالی که اقتصاد دانش محور در یک مزیت ساخته شده، از مسیرها و رژیم‌های فن‌آوری که سرچشمه می‌گیرند، رشد می‌کند. همچنین استدلال می‌کند که اقتصاد مبتنی بر دانش از لحاظ تحلیلی با اقتصاد دانش متفاوت است زیرا در اقتصاد اول، دانش مدون به عنوان کلید رشد و توسعه اقتصادی در نظر گرفته می‌شود، در حالی که در دومی، تاکید بر کارکنان دانش است، و از این رو دانش ضمنی یا تجسم یافته است (Musselin, 2018).

در تعریفی جزئی‌تر، اقتصاد مبتنی بر دانش اقتصادی است که از دانش به عنوان موتور اصلی رشد اقتصادی استفاده می‌کند. اساساً اقتصادی است که در آن عوامل اصلی رشد، تولید ثروت و اشتغال در تمام صنایع، تولید، توزیع و استفاده از دانش است. به ویژه، کشورها به اقتصادهای مبتنی بر دانش نیاز دارند، نه تنها برای ایجاد اقتصادهای داخلی مؤثرتر، بلکه

برای استفاده از فرصت‌های اقتصادی فراتر از مرزهای خود. استفاده از دانش که در زمینه‌هایی مانند تحقیق و توسعه، کارآفرینی و نوآوری و در سطح تحصیلات و مهارت‌های افراد بیان می‌شود، اکنون به عنوان یکی از محرک‌های اصلی رشد، بهره‌وری و رقابت در اقتصاد جهانی شناخته شده است. مفهوم دانش برای این تحلیل از چارچوب اقتصاد دانش موسسه بانک جهانی اقتباس شده است، که دانش را در چهار ستون نظام اقتصادی و نهادی، آموزش و مهارت، و یک سیستم نوآوری کارآمد و همچنین زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات طبقه بندی می‌کند که همگی اقتصاد دانش یک کشور را تشکیل می‌دهند (Phale et al, 2021).

بر اساس گزارش بانک جهانی، اقتصاد مبتنی بر دانش به طور پیوسته در حال رشد بوده است، به طوری که انتظار می‌رود اقتصاد دیجیتال جهانی تا سال ۲۰۲۵ به ۲۴,۳ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان برسد. علاوه بر این، سازمان جهانی مالکیت معنوی گزارش داد. افزایش قابل توجه در برنامه‌های ثبت اختراع جهانی، که نشان دهنده افزایش نوآوری و ایجاد مالکیت معنوی است (WIPO, 2021). تغییر به سمت اقتصاد دانش بنیان در افزایش سهم اشتغال در صنایع دانش‌بر مانند فناوری اطلاعات و تحقیق و توسعه نیز منعکس می‌شود. در ایران نیز طبق آن‌چه معاون توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان معاونت علمی و فناوری اعلام می‌کند، امروز تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان کشور حدود ۹ هزار شرکت است که ضمن اشتغال ۳۴۰ هزار نفری، بیش از ۵۰۰ هزار میلیارد تومان نیز فروش محصول دارند. نظر به اینکه امروز جهان شاهد موج چهارم انقلاب صنعتی، یعنی دانش‌بنیانی است، ما نیز باید در تحقق اقتصاد مقاومتی، همگام با این موج، تغییر و تحولی جدید در خود به وجود بیاوریم زیرا دیگر نمی‌توان با صنایع قدیمی و اقتصاد کهنه در برابر تهدیدات مصون ماند. علاوه بر تأکید بر اقتصاد دانش‌بنیان در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، اهمیت صنایع هایتک و دانش‌بنیان در اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز بیست ساله کشور نیز مورد تأکید قرار گرفته است (Ziaei et al, 2021). در مجموع می‌توان اینطور استنباط نمود که حمایت و گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند به منزله پلی به سمت شکوفایی هر چه بیشتر اقتصاد مقاومتی باشد که طی حداقل یک دهه گذشته به دفعات مورد تأکید قرار گرفته است.

دانشگاه آزاد اسلامی در تهران در راستای همسویی الگوی آموزشی خود با اصول و الزامات اقتصاد مقاومتی دانش بنیان با چالشی حیاتی مواجه است. چارچوب آموزشی فعلی ممکن است به اندازه کافی دانش جوین را برای مشارکت مؤثر در چنین اقتصادی که بر نوآوری، پیشرفت تکنولوژیکی و انعطاف پذیری در مواجهه با چالش‌های اقتصادی تأکید دارد، آماده نکند. نیاز مبرمی به طراحی و پیاده‌سازی یک الگوی آموزشی که اصول اصلی اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان را در چارچوب دانشگاه آزاد اسلامی به‌ویژه بر واحدهای شهر تهران تلفیق کند، وجود دارد. این شامل بررسی جامع برنامه درسی موجود، روش‌های تدریس، و سیستم‌های حمایتی سازمانی برای شناسایی شکاف‌ها و زمینه‌های بهبود است که دانش‌جویان را برای مشارکت فعال در یک چشم‌انداز اقتصادی پویا و دانش محور مجهز می‌کند. علاوه بر این، این مطالعه باید چالش‌ها و فرصت‌های خاص موجود در شهر تهران را با توجه به پویایی منحصر به فرد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن بررسی کند. مدل آموزشی باید برای رسیدگی به نیازهای خاص منطقه و الزامات صنعت طراحی شود و یک رابطه همزیستی بین دانشگاه و اقتصاد محلی تقویت شود. هر چند توجه به اقتصاد دانش‌بنیان و مقاومتی در صنعت باید مورد توجه قرار گیرد اما در راستای اثربخشی آموزش، اجرا و نیز تعهد به انجام و پیگیری آن باید آن را در قالب یک برنامه‌ی آموزشی، تدوین و اجرایی نمود. در همین راستا با توجه به سند جدید تحول و و تعالی در دانشگاه آزاد که قصد

دارد این دانشگاه را به عنوان یک دانشگاه سرآمد و پاسخگو معرفی نماید، توجه به اقتصاد دانش بنیان و شاخص‌های آن ضروری به نظر می‌رسد تا این دانشگاه بتواند از طریق خلق دانش و نه از طریق دریافت شهریه به درآمدزایی و توسعه پایدار دست یابد. از سویی لزوم توجه به بهره‌وری در مصرف منابع نیز با توجه به وضعیت کشور یک امر مهم می‌باشد. اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که یک الگوی مدیریت آموزشی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی دانش بنیان در کشور و در برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی وجود ندارد. از سویی یکی از مهم‌ترین مواردی که در درآمدزایی این دانشگاه می‌تواند مهم باشد توجه به نقش کارکنان و اعضای هیات علمی کارآمد و مدیران است که در این چرخه مغفول مانده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد پژوهشی که به نوآوری می‌انجامد در مراحل اولیه عموماً با شکست روبرو می‌شوند و نمی‌توانند در راستای دانش بنیانی مورد توجه قرار گیرند. از سویی سبب دارایی سازمان در بخش‌هایی که باید مولد باشند نیز در سطح مناسبی قرار ندارد. در این راستا با توجه به اینکه میان دانشگاه و صنعت همواره ارتباط تنگاتنگی وجود داشته است؛ عدم وجود مدلی از اقتصاد مقاومتی که نقش اقتصاد دانش بنیان را در عرصه مورد تاکید قرار دهد برای دولت، مدیران، صنایع، دانشگاه‌ها و محیط‌های علمی و پارک‌های علم و فناوری کشور مشکل‌زا خواهد بود. این مدل شاخص‌هایی را در خود جای می‌دهد که در راستای اقتصاد مقاومتی بوده و نیز بر عوامل و شاخص‌های اقتصاد دانش بنیان در راستای کاهش هزینه‌ها، نوآوری و مزیت رقابتی در عرصه مدیریت آموزش تاکید دارد. همچنین بررسی در پیشینه پژوهش نشان می‌دهد اگرچه ارائه مدلی در خصوص اقتصاد دانش بنیان یا مقاومتی یا ترکیب این دو صورت پذیرفته است اما پژوهشی که به صورت جامع، با رویکرد قیاسی و نیز توجه به شاخص‌های دانش بنیانی در طراحی یک الگوی اقتصاد مقاومتی در عرصه آموزش و در این وسعت و در میان شخصیت‌های آکادمیک صورت گرفته باشد، انجام پذیرفته است. در ارتباط با آموزش مبتنی بر اقتصاد مقاومتی دانش بنیان هیچ پژوهشی انجام پذیرفته است و شاخص‌هایی که می‌تواند یک الگوی آموزشی را طراحی نماید وجود نداشته است. از سویی دیگر، یکی از مشکلاتی که واحدهای دانشگاه آزاد با آن در این سال‌ها مواجه هستند، موضوع زیان‌ده بودن واحدها و توجه صرف به شهریه‌ها در پیشبرد اهداف دانشگاه و بقای آن است که در تضاد با سند جدید تحول و و تعالی در دانشگاه آزاد است و خود موجب تعطیلی برخی از واحدهای دانشگاهی شده است. لذا این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که: طراحی الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی چگونه می‌باشد؟

ادبیات نظری

اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی مفهومی است که در پی مقاوم سازی بحران زدایی و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی مطرح می‌شود که قطعاً باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریتهای عقلایی و مدبرانه پیش شرط و الزام چنین موضوعی است اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگیها و تاکید روی مزیت‌های تولید داخل و تلاش برای خود اتکایی است. (Mohammadnejadaghad & Asgari, 2015). اقتصاد مقاومتی عبارت است از اقتصادی راهبردی که محیط سنج است و درون و برون را به خوبی می‌بیند و به شرایط که هر لحظه ممکن است تغییر کند، واکنش مناسبی دارد. اصول کلی حاکم بر اقتصاد مقاومتی و سیاستهای لازم برای اجرای این اصول، از منظر کمیون اقتصاد کلان بازرگانی و نظام اداری بدین صورت

بیان شده است حفظ ماهیت و هویت اقتصاد توانمندسازی و افزایش کارایی مدیریت و نظم اداری، اصلاح زمینه فعالیت فعالان اقتصادی تکریم محصولات ساخت داخل تأکید بر فعالیت دانش بنیان، سلامت اقتصادی، جلب مشارکت عموم مردم تقویت توانمندی و بازدهی نیروی کار استفاده از حداکثر ظرفیتهای تولیدی جلوگیری از تعطیل شدن واحدهای تولیدی و کارخانههای کشور توجه به زندگی مردم جامعه تقویت روحیه خودباوری و خوداتکایی، حداکثر کردن استفاده از امکانات و تجهیزات موجود در کشور کم کردن درجه آسیب پذیری کشور در جریان مبادلات با خارج و توسعه مالی (Javani, 2018). ساختار و کارکرد یک نظام اقتصادی به عنوان یکی از مهمترین ارکان هر نظام حکومتی نقش بسزایی در شکل دهی به سایر ابعاد آن نظیر فرهنگ سیاست، معیشت و مدل پیشرفت دارد (Meymanatabadi et al, 2020). پدیدههایی مثل فقر و ثروت، عدالت و بی عدالتی همگی تحت تأثیر نوع ساختار و محتوای نظام اقتصادی قرار دارند؛ مطالعه و ارزیابی مستمر نظامهای اقتصادی نقش مؤثری در تعیین جهت گیریهای هر کشور دارد در کشور ما قانون اساسی نظام اقتصادی را به سه رکن اصلی شامل اقتصاد دولتی اقتصاد تعاونی و اقتصاد بخش خصوصی تقسیم کرده است و همه فعالیتهای اقتصادی در درون این بستر سه گانه انجام می شود (Kamyab et al, 2023).

پیشینه پژوهش

(Ranjbar fallah & fathi, 2024) سرمایه گذاری در استارت آپها برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی را مطالعه نمودند. مدل به دست آمده از این تحقیق نشان می دهد که مقوله اصلی که فصل مشترک استارت آپها و اقتصاد مقاومتی است، گرایش به اقتصاد دانش بنیان است. از جمله عوامل علی مؤثر بر این فرآیند می توان به مؤلفه های ذهنیت صاحب کسب و کار، نگاه به درون، مدل ارزش مدار، ریسک پذیری و کار گروهی اشاره کرد. عوامل محیطی از جمله دولت، رسانه، دانشگاه و محیط اجتماعی؛ عوامل میانی یا زمینه ای از جمله شبکه، فرهنگ، نهادهای دولتی، سرمایه انسانی، نظام آموزشی و سرمایه اجتماعی؛ استراتژی ها و اقدامات شامل تأمین مالی، مشاوره مدیریت، شتاب دهنده ها، قصد کارآفرینی و بهره وری است که منجر به ایجاد ارزش اقتصادی و دفاعی و همچنین افزایش تاب آوری اقتصادی می شود.

(Radu, 2023) پژوهشی در زمینه اقتصاد دانش محور پژوهشی انجام داد. نتایج نشان داد، بنیان های اقتصاد دانش محور، فرایندهای اساسی این نوع اقتصاد) مشتمل بر: ایجاد و کسب دانش، انتشار دانش و کاربرد دانش با شرط فراهم کردن منابع مالی لازم و فناوری لازم و به روز می باشد که این امر موجب قدرت در زمینه های علمی می باشد.

(Nasrabadi & Mousavian, 2023) پژوهشی با عنوان الگوی راهبردی دفاع غیرعامل اقتصادی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی انجام دادند. در نهایت نیز با استفاده از روش فرآیند شبکه تحلیلی راهبردهای الگوی مدنظر در قالب روش شبکه تحلیلی رتبه بندی شده است. بر اساس نتایج، تعداد ۱۵ نقطه قوت، ۲۶ نقطه ضعف، ۹ نقطه فرصت و ۱۰ نقطه تهدید شناسایی شده است. در بعد معیارهای اصلی، معیار ضعف با وزن ۰/۳۱۶ رتبه اول، معیار قوت با وزن ۰/۲۹۸ رتبه دوم، معیار فرصت با وزن ۰/۲۳۷ رتبه سوم و معیار تهدید با وزن ۰/۱۴۹ رتبه چهارم را دارد.

(Zhen et al, 2023) پژوهشی در زمینه اقتصاد دانش بنیان انجام دادند اقتصادی وحتىی سیاسی در پی دارد. اقتصاد جهانی در حال عبور از اقتصاد صنعتی به سوی اقتصاد اطلاعاتی و همچنین رشد پرشتاب شرکت های فناوری پایه در

اقتصاد جهانی است. در واقع در جهان امروز که شرکت‌های بزرگ به صورت تنگاتنگ در حال رقابت با یکدیگر هستند، شرکت‌هایی برنده رقابت خواهند بود که بیش‌ترین سرمایه‌گذاری را بر روی فعالیت‌های دانشی و فناوری داشته و بیش‌ترین بازدهی را در این حوزه به دست آورند. بنابراین مؤلفه لازم برای رسیدن به هدف حاضر حمایت‌های مالی، فناوری، مدیریت، قوانین و مقررات موجود و بالاخره آموزش درست و به روز که موجب خودکفایی اقتصادی و علمی برای کشور دارد.

(Kamyab et al, 2023) پژوهشی در زمینه اقتصاد مقاومتی انجام دادند. هدف این پژوهش روش‌های تأمین مالی باشگاه‌های ورزشی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم بود. روش تحقیق حاضر از نوع پیمایشی بود که به صورت میدانی اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل تمامی خبرنگاران و افراد آگاه در حوزه اقتصاد در ورزش بودند. مهم‌ترین مؤلفه‌های تاثیرگذار بر اقتصاد مقاومتی در پژوهش حاضر عبارتند از: شرایط مالی، ساختار سازمان، فرهنگ سازمان، مدیریت و رسانه می‌باشد

(Hadavand et al, 2022) به طراحی مدل توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط با تاکید بر نقش اقتصاد مقاومتی پرداختند. پژوهش حاضر، با هدف طراحی مدل توسعه کسب و کار کوچک و متوسط با تاکید بر نقش اقتصاد مقاومتی در استان لرستان انجام شد. مدل به دست آمده از این پژوهش نشان داد؛ مقوله اصلی که به توسعه کسب و کار کوچک و متوسط در استان لرستان منجر می‌شود، طرح توسعه مقاومتی است. در این میان عوامل علی مؤثر در این فرایند شامل مؤلفه‌های شرایط دسترسی و برنامه ریزی؛ عوامل زمینه‌ای شامل بهبود فضای کسب و کار؛ عوامل مداخله‌گر شامل مولفه‌های موانع و عوامل راهبردی نیز شامل مولفه‌های بکارگیری اقتصاد مقاومتی می‌شود. و بالاخره پیامدهای آن که عبارت است از رسیدن به قدرت اقتصادی و علمی می‌باشد.

(Alkali, 2021) مدیریت دانش بنیان و مدیریت استعداد، تلاشی برای افزایش ارزش افزوده اقتصادی دانشگاه‌ها را مطالعه نمودند. با تحولات اقتصادی در عصر جهانی، دانشگاه‌ها ملزم به افزایش کارایی و اثربخشی خود در مواجهه با رقابت تجاری شدیدتر هستند. به کارگیری اقتصاد دانش بنیان از جمله عواملی که می‌تواند این هدف را محقق سازند در پایان مؤلفه‌های لازم برای اقتصاد دانش بنیان در دانشگاه‌ها را: نیروی انسانی، سرمایه مالی، فرهنگ سازمان، مدیریت توانمند، قوانین و مقررات و برنامه ریزی درست می‌باشد.

(Ghorbani et al, 2019) به بررسی تدوین و پیش‌بینی استراتژیهای اقتصادی و اقتصاد دانش بنیان با رویکرد اقتصاد مقاومتی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد نقاط قوت دانشگاه در ابعاد مالی، منابع انسانی، آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی و عوامل سازمان و مدیریت وضعیت بهتری نسبت به نقاط ضعف دانشگاه دارد و تهدیدهای پیش روی دانشگاه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، سیاسی، عوامل تکنولوژیکی و عوامل رقابتی بیشتر از فرصتهای پیش روی دانشگاه در ابعاد فوق‌الذکر می‌باشند. نتیجه اینکه دانشگاه از لحاظ موقعیت در منطقه رقابتی قرار دارد، و استراتژیهای مناسب برای آن تنوع همگون - تنوع افقی - تنوع ناهمگون و مشارکت می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر اهداف کاربردی، از نظر داده‌ها آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است و از نظر ماهیت و نوع مطالعه در بخش کیفی از نوع داده بنیاد سیستمی (پارادایمی) است، و در بخش کمی توصیفی از نوع پیمایشی مقطعی است، جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان و اساتید رشته مدیریت آموزشی و مدیریت منابع انسانی که در زمینه پژوهش حاضر صاحب نظر و عضو هیات علمی دانشگاه هستند، تشکیل داد که با روش نمونه‌گیری آگاهانه از نوع نظری و بر اساس اشباع نظری ۱۲ نفر خبره انتخاب شدند. در بخش کمی شامل اساتید هیات علمی رشته مدیریت و اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران می‌باشد. به تعداد ۳۹۰ نفر (۲۱۱ مرد و ۱۷۹ زن) می‌باشند. که با کمک جدول تعیین حجم نمونه مورگان به تعداد ۱۹۰ نفر (۸۷ زن و ۱۰۳ مرد) انتخاب شدند. ابزار سنجش بخش کیفی را یک فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته تشکیل می‌دهد که به مدد کدگذاری باز، محوری و انتخابی به دست آمد. و پس از اشباع نظری خبرگان در مورد فرم مصاحبه بخش کیفی، فرم مذکور از طریق دادن پیوست به شاخص‌ها به پرسشنامه تبدیل و بر روی گروه نمونه که به صورت تصادفی انتخاب، اجرا شد... اعتبار و روایی ابزار سنجش در بخش کیفی به مدد اجماع سه سویه (اجماع داده‌ها، اجماع پژوهشگران و اجماع تئوری‌ها و روش‌شناسی) به دست آمده است، در بخش کمی اعتبار با آلفای کرونباخ محاسبه و مقدار کل آن برابر با ۰/۸۹ می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده در بخش کیفی از کدگذاری و در بخش کمی از طریق پرسشنامه با استفاده از روش‌های آمار استنباطی و معادلات ساختاری از نرم افزارهای SPSS و Lisrel استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی ابتدا تحلیل داده‌ها طی چهار مرحله انجام گرفت:

- الف) کدگذاری باز: در این مرحله ۱۱۸ شاخص از طریق مصاحبه با خبرگان احصا شد.
- ب) کدگذاری محوری: در این مرحله ۵ بعد، ۱۷ مؤلفه و ۱۱۸ شاخص از طریق مصاحبه با خبرگان احصا شد. شایان ذکر است به منظور جلوگیری از طولانی شدن متن مقاله از بیان جدول کدگذاری‌های باز و محوری خودداری شد.
- ج) کدگذاری انتخابی: در این مرحله که توسط خبرگان انجام گرفت. در مجموع ۵ بعد، ۲۲ مؤلفه و ۱۴۳ شاخص برای الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی نهایی شد. که در جدول (۱) بیان شده است.

جدول ۱. ابعاد، مؤلفه‌ها و تعداد شاخص‌های سازنده الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی

ابعاد	مؤلفه‌ها	تعداد شاخص‌ها
علی	اسناد بالا دستی	۶
	رسانه	۶
	رسالت سازمان	۶
زمینه‌ای	منابع انسانی	۱۰
	فرهنگ سازمان	۷
	فناوری	۵
	منابع مالی	۵

۷	ساختار سازمان	مداخله گر
۶	مدیریت	
۹	شرایط قانونی	
۴	شرایط سیاسی	
۶	شرایط اقتصادی	
۷	شرایط اجتماعی	
۴	شرایط فرهنگی	
۴	شرایط زیست محیطی	
۴	برنامه ریزی	
۶	آموزش	
۶	ارزیابی	
۱۳	پیشرفت اقتصادی	پیامدها
۷	پیشرفت اجتماعی	
۹	پیشرفت علمی	
۶	پیشرفت سیاسی	

د: اعتباریابی نظری الگو: در این مرحله ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی که در قالب یک الگو تنظیم و توسط خبرگان اعتباریابی شد. در بخش کمی ابتدا به توصیف داده‌ها و سپس تحلیل داده انجام شد. توصیف داده‌ها: ویژگی‌های جمعیت‌شناسی در مرحله کیفی به شرح جدول (۲) و در مرحله کمی به شرح جدول (۳) می‌باشد:

جدول ۲. توصیف جمعیت‌شناسی نمونه کیفی

درصد	فراوانی	ویژگی
۰/۱۰۰	۱۲	دکترای تخصصی
۰/۱۰۰	۱۲	سابقه پژوهش در حیطه اقتصاد و مدیریت

جدول ۳. توصیف جمعیت‌شناسی نمونه کمی توزیع گروه نمونه بر حسب جنسیت

درصد	تعداد	جنسیت
۵۴/۲	۱۰۳	مرد
۴۵/۷۹	۸۷	زن
۱۰۰	۱۹۰	جمع

توزیع گروه نمونه بر حسب درجه علمی

درصد	تعداد	درجه علمی
۵/۲۶	۱۰	دکتری
۳۴/۲۱	۶۵	دانشیار
۶۰/۵۳	۱۱۵	استادیار
۱۰۰	۱۹۰	جمع

توزیع گروه نمونه بر حسب سابقه کار

درصد	تعداد	سابقه کار
۶۴/۲۱	۱۲۲	۵ تا ۱۵ سال
۳۱/۵۸	۶۰	۱۶ تا ۲۰ سال
۴/۲۱	۸	بیشتر از ۲۰ سال
۱۰۰	۱۹۰	جمع

همچنین، به منظور تلخیص مطالب از روش‌های آماری توصیفی (میانگین، انحراف معیار، کجی و کشیدگی) استفاده شده است.

جدول ۴. مشخص‌های آماری نمرات مؤلفه‌ها (n= ۱۹۰)

کشیدگی	کجی	انحراف معیار	میانگین	عامل‌ها
۱/۸۷۴	-۱/۲۱۸	۱/۱۵۹۷۱	۵/۱۴۹۶	اسناد بالا دستی
-۰/۲۵۴	-۱/۲۲۰	۱/۲۹۸۶۹	۴/۰۶۹۳	رسانه
۰/۱۴۸	-۰/۷۹۱	۱/۴۳۳۵۰	۵/۰۶۱۴	رسالت سازمان
۲/۳۷۳	-۱/۴۳۹	۱/۲۸۷۷۸	۶/۰۰۲۸	منابع انسانی
-۰/۰۴۸	-۰/۸۲۷	۱/۵۴۵۹۴	۵/۰۲۳	فرهنگ سازمان
۱/۲۲۵	-۱/۰۷۸	۱/۲۵۴۱۳	۵/۲۰۱۲	فناوری
۱/۴۹۹	-۱/۱۱۵	۱/۲۶۸۷۱	۵/۰۹۸	منابع مالی
۲/۳۵۳	-۰/۹۷۹	۰/۹۱۱۴۳	۶/۱۱۲	ساختار سازمان
۵/۳۵۰	-۱/۷۰۰	۰/۸۵۳۷۴	۵/۱۱۰	مدیریت
۱/۳۷۷	-۱/۱۲۵	۱/۱۲۴۵۳	۵/۹۰۵۴	شرایط قانونی
۰/۱۳۳	-۰/۷۶۰	۱/۲۳۳۶۸	۵/۷۶۵۴	شرایط سیاسی
۰/۹۴۳	-۱/۰۹۳	۱/۳۳۴۹۳	۶/۰۰۲۳	شرایط اقتصادی
۱/۷۰۷	-۱/۱۹۵	۱/۲۱۴۶۳	۵/۲۳۴	شرایط اجتماعی
۱/۸۶۱	-۱/۳۶۷	۰/۸۰۷۳۷	۵/۸۷۰	شرایط فرهنگی
۲/۵۱۶	-۱/۲۰۱	۰/۸۸۰۶۵	۵/۷۲۹	شرایط زیست محیطی
۱/۵۳۷	-۱/۳۴۷	۰/۸۳۱۸۸	۵/۹۶۰	برنامه ریزی

عامل‌ها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
آموزش	۵/۷۰	۱/۲۳۳۶۸	-۰/۷۶۰	۰/۱۳۳
ارزیابی	۶/۰۰	۱/۳۳۴۹۳	-۱/۰۹۳	۰/۹۴۳
پیشرفت اقتصادی	۵/۳۰	۱/۲۱۴۶۳	-۱/۱۹۵	۱/۷۰۷
پیشرفت اجتماعی	۵/۸۷۰	۰/۸۰۷۳۷	-۱/۳۶۷	۱/۸۶۱
پیشرفت علمی	۵/۷۲۹	۰/۸۸۰۶۵	-۱/۲۰۱	۲/۵۱۶
پیشرفت سیاسی	۵/۹۴	۰/۸۳۱۸۸	-۱/۳۴۷	۱/۵۳۷

با توجه به جدول فوق بیشترین میانگین مربوط به مؤلفه ساختار سازمان با میانگین ۶/۱۲ و کمترین میانگین مربوط به مؤلفه رسانه با میانگین ۴/۰۶ می‌باشد. همچنین توزیع نمرات همه مؤلفه‌ها دارای کجی منفی هستند. به عبارتی دیگر مجموع مجذور نمرات آن از میانگین، عددی منفی است و نمرات اکثر افراد در این مقیاس از میانگین بیشتر است. توزیع نمرات مؤلفه شرایط اقتصادی (-۱/۰۹) بیشترین و توزیع نمرات مؤلفه آموزش (-۰/۷۶۰) کمترین کجی را دارد. توزیع نمرات همه مؤلفه‌ها دارای کشیدگی مثبت هستند. بدین معنی که نمره اکثر افراد در این مقیاس‌ها نزدیک به میانگین قرار دارد. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده توزیع نمونه مورد نظر نرمال است و می‌توان گفت که نمونه کاملاً معرف جامعه مورد نظر می‌باشد.

جدول ۵. نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف

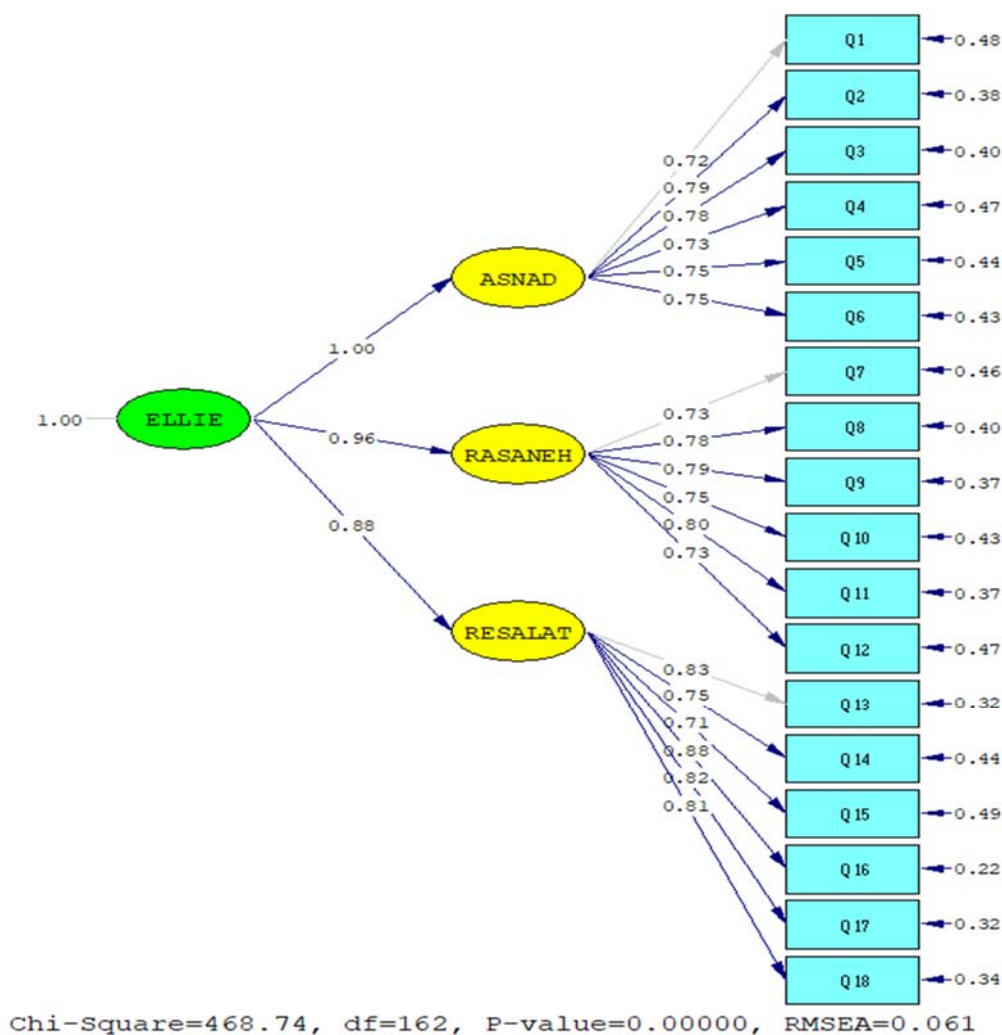
سطح معنی داری	درجه آزادی	K-S
۰/۷۱۳	۱۸۹	۵/۱۹

نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد سطح معنی داری به دست آمده برای متغیر اقتصاد مقاومتی (۰/۷۱۳) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ و مقدار K-S برابر ۵/۱۹ است لذا توزیع داده‌های متغیر اقتصاد مقاومتی نرمال می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت شرایط استفاده از آزمون‌های پارامتریک برای تجزیه و تحلیل داده‌ها فراهم است.

ب: تحلیل داده‌ها: در این بخش به بررسی نتایج تحلیل عاملی ابعاد می‌پردازیم

□ تحلیل عاملی تاییدی بعد شرایط علی

خروجی آزمون تحلیل عاملی تاییدی برای بعد شرایط علی دو نمودار ضرایب استاندارد و حالت معنی داری می‌باشد که محاسبه و بدین شرح ارائه شده است:

نمودار ۱. مقادیر معناداری (ضرایب t-value) بعد عوامل علی

نمودار (۱) معنی داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می‌دهد. از آنجا که معنی داری در سطح ۰/۰۵ بررسی شده است اگر میزان مقادیر یا ضرایب بدست آمده t-value خارج از بازه $\pm 1/96$ باشند، رابطه معنی دار است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی دار می‌باشند. بطور خلاصه می‌توان گفت:

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر اسناد بالادستی با بعد عوامل علی برابر $(\lambda = 1/00$ و $t = 11/07)$ ؛

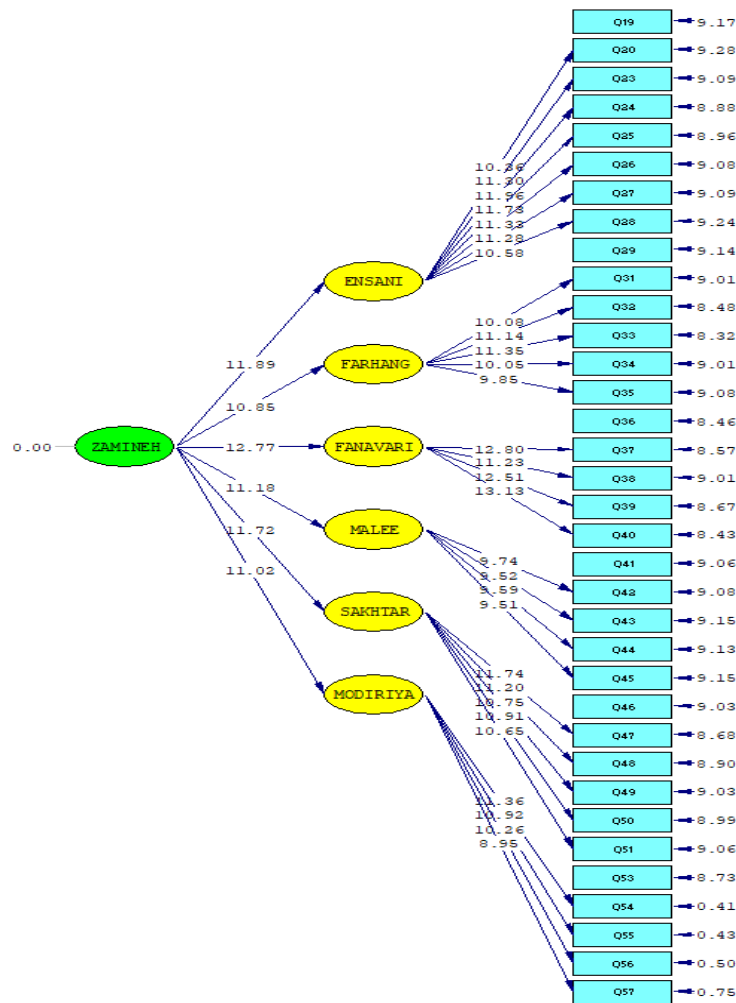
بار عاملی و ضریب معناداری مسیر رسانه با بعد عوامل علی برابر $(\lambda = 0/96$ و $t = 11/01)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر رسالت سازمان با بعد عوامل علی برابر $(\lambda = 0/88$ و $t = 11/81)$ ؛

در خصوص شاخص‌های برازش الگو این نتایج بدست آمده است. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهند که مدل از برازش خوبی برخوردار است. نسبت خبی دو به درجه آزادی ۲/۸۹ و کوچکتر از ۳ است. مقدار جذر میانگین مجذورات خطای تقریب برابر با ۰/۰۶۱ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. سایر

شاخص‌های برزندگی مانند شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۲ و شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته ۰/۹۱ بدست آمد که بعد عوامل علی را تأیید می‌کنند. سایر شاخص‌های برازش نیز بالاتر از ۰/۹ قرار گرفته‌اند.

تحلیل عاملی تأییدی بعد شرایط زمینه‌ای

Chi-Square=1343.84, df=554, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

نمودار ۲. مقادیر معناداری (ضرایب t-value) بعد عوامل زمینه‌ای

نمودار (۲) معنی داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می‌دهد. از آنجا که معنی داری در سطح ۰/۰۵ بررسی شده است اگر میزان مقادیر یا ضرایب بدست آمده t-value خارج از بازه $\pm 1/96$ باشند، رابطه معنی دار است.

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی دار می‌باشند. بطور خلاصه می‌توان گفت:

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر منابع انسانی با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/98$ و $t = 11/89)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر فرهنگ سازمان با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/96$ و $t = 10/85)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر فناوری با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/96$ و $t = 12/77)$ ؛

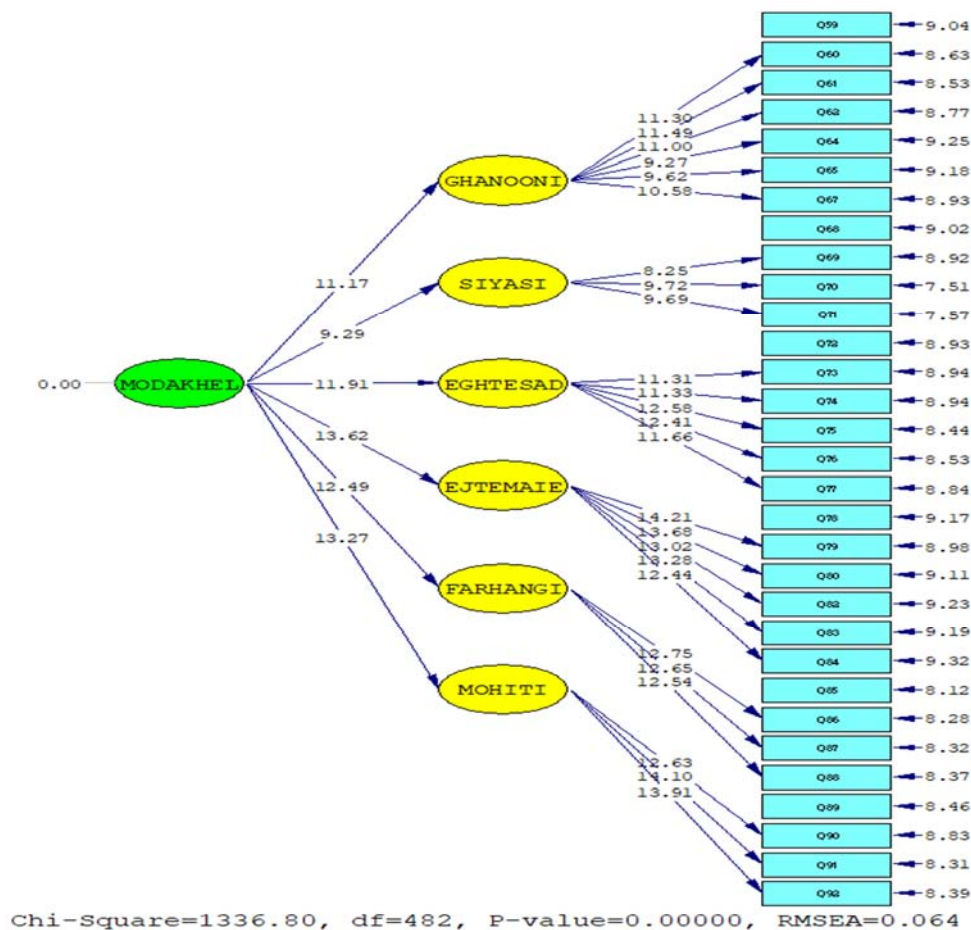
بار عاملی و ضریب معناداری مسیر منابع مالی با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/99$ و $t = 11/18)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر ساختار سازمان با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/97$ و $t = 11/72)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر مدیریت با بعد عوامل زمینه‌ای برابر $(\lambda = 0/94$ و $t = 11/02)$ ؛

در خصوص شاخص‌های برازش الگو این نتایج بدست آمده است. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهند که مدل از برازش خوبی برخوردار است. نسبت χ^2/df دو به درجه آزادی $2/42$ و کوچکتر از 3 است. مقدار جذر میانگین مجذورات خطای تقریب برابر با $0/078$ و کوچکتر از $0/08$ است. سایر شاخص‌های برازندگی مانند شاخص نیکویی برازش برابر با $0/92$ و شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته $0/90$ بدست آمد که بعد عوامل زمینه‌ای را تأیید می‌کنند. سایر شاخص‌های برازش نیز بالاتر از $0/9$ قرار گرفته‌اند.

تحلیل عاملی تاییدی بعد شرایط مداخله‌گر

نمودار ۳. مقادیر معناداری (ضرایب t-value) بعد عوامل مداخله‌گر

نمودار (۳) معنی داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می‌دهد. از آنجا که معنی داری در سطح ۰/۰۵ بررسی شده است اگر میزان مقادیر یا ضرایب بدست آمده t -value خارج از بازه $\pm 1/96$ باشند، رابطه معنی‌دار است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی‌دار می‌باشند. بطور خلاصه می‌توان گفت:

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط قانونی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 0/95$ و $t = 11/17)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط سیاسی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 0/92$ و $t = 9/29)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط اقتصادی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 0/96$ و $t = 11/91)$ ؛

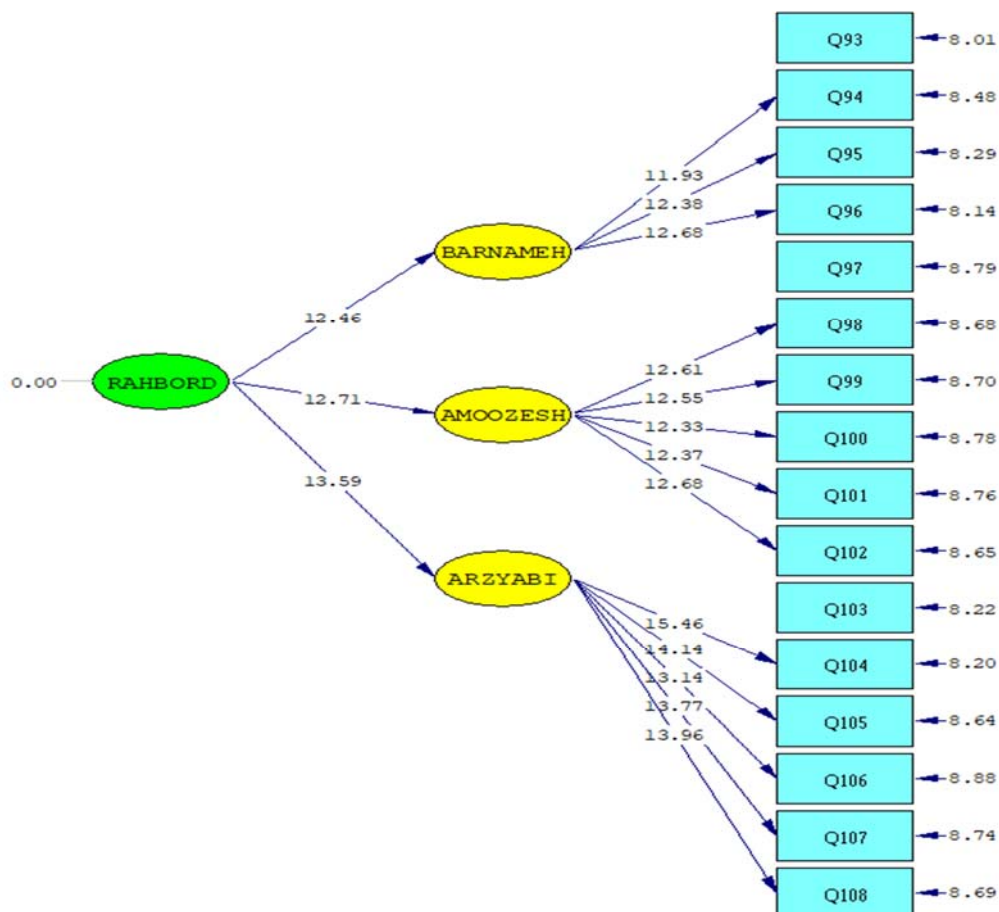
بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط اجتماعی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 1/01$ و $t = 13/62)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط فرهنگی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 0/94$ و $t = 12/49)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر شرایط زیست محیطی با بعد عوامل مداخله‌گر برابر $(\lambda = 0/97$ و $t = 13/27)$ ؛

در خصوص شاخص‌های برازش الگو این نتایج بدست آمده است. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهند که مدل از برازش خوبی برخوردار است. نسبت χ^2 دو به درجه آزادی ۲/۷۷ و کوچکتر از ۳ است. مقدار جذر میانگین مجذورات خطای تقریب برابر با ۰/۰۶۴ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. سایر شاخص‌های برازندگی مانند شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۲ و شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته ۰/۹۰ بدست آمد که بعد عوامل مداخله‌گر را تأیید می‌کنند. سایر شاخص‌های برازش نیز بالاتر از ۰/۹ قرار گرفته‌اند.

تحلیل عاملی تاییدی بعد راهبردها

Chi-Square=372.08, df=137, P-value=0.00000, RMSEA=0.019

نمودار ۴. مقادیر معناداری (ضرایب t-value) بعد عوامل راهبردها

نمودار (۴) معنی داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می‌دهد. از آنجا که معنی داری در سطح ۰/۰۵ بررسی شده است اگر میزان مقادیر یا ضرایب بدست آمده t-value خارج از بازه $\pm 1/96$ باشند، رابطه معنی دار است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی دار می‌باشند.

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر برنامه ریزی با بعد راهبردها برابر $(\lambda = 0/94$ و $t = 12/46)$ ؛

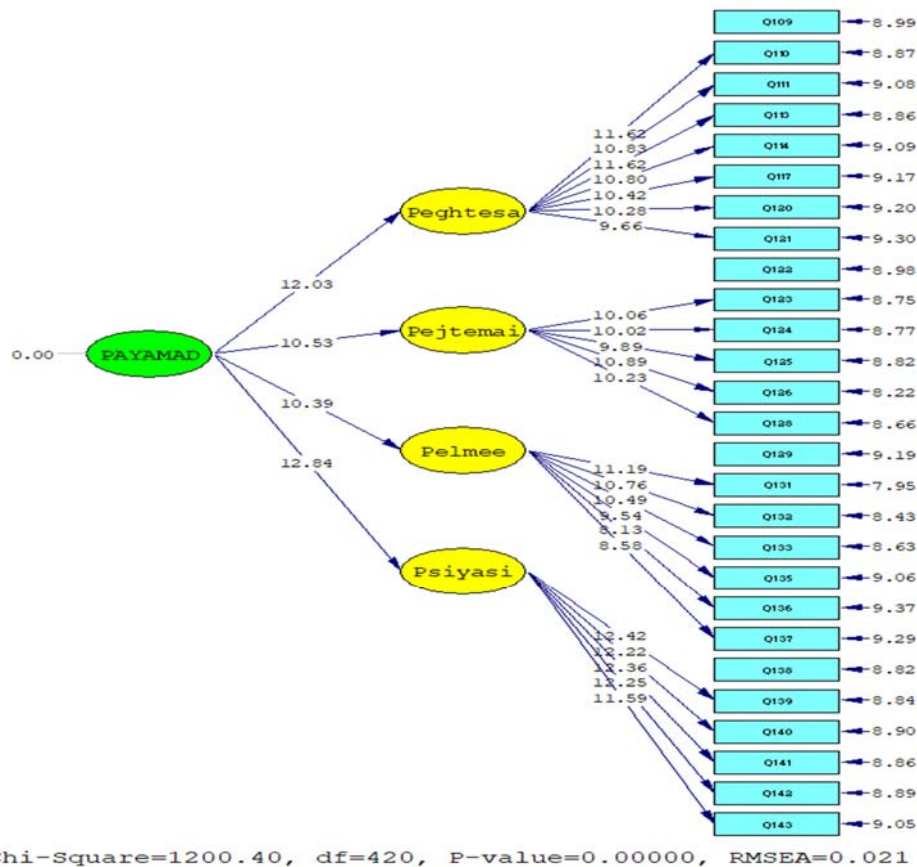
بار عاملی و ضریب معناداری مسیر آموزش با بعد راهبردها برابر $(\lambda = 0/99$ و $t = 12/71)$ ؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر ارزیابی با بعد راهبردها برابر $(\lambda = 0/95$ و $t = 13/59)$ ؛

در خصوص شاخص‌های برازش الگو این نتایج بدست آمده است. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهند که مدل از برازش خوبی برخوردار است. نسبت خي دو به درجه آزادی $2/72$ و کوچکتر از ۳ است. مقدار جذر میانگین مجذورات خطای تقریب برابر با $0/19$ و کوچکتر از $0/08$ است. سایر شاخص-

های برازندگی مانند شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۲ و شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته ۰/۹۱ بدست آمد که بعد راهبردها را تأیید می کنند. سایر شاخص های برازش نیز بالاتر از ۰/۹ قرار گرفته اند.

تحلیل عاملی تاییدی بعد پیامدها

نمودار ۵. مقادیر معناداری (ضرایب t-value) بعد پیامدها

نمودار (۵) معنی داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می دهد. از آنجا که معنی داری در سطح ۰/۰۵ بررسی شده است اگر میزان مقادیر یا ضرایب بدست آمده t-value خارج از بازه $\pm 1/96$ باشند، رابطه معنی دار است. نتایج بدست آمده نشان می دهد مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی دار می باشند. بطور خلاصه می توان گفت:

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر پیشرفت اقتصادی با بعد پیامدها برابر ($\lambda = 0/98$ و $t = 12/03$)؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر پیشرفت اجتماعی با بعد پیامدها برابر ($\lambda = 0/94$ و $t = 10/53$)؛

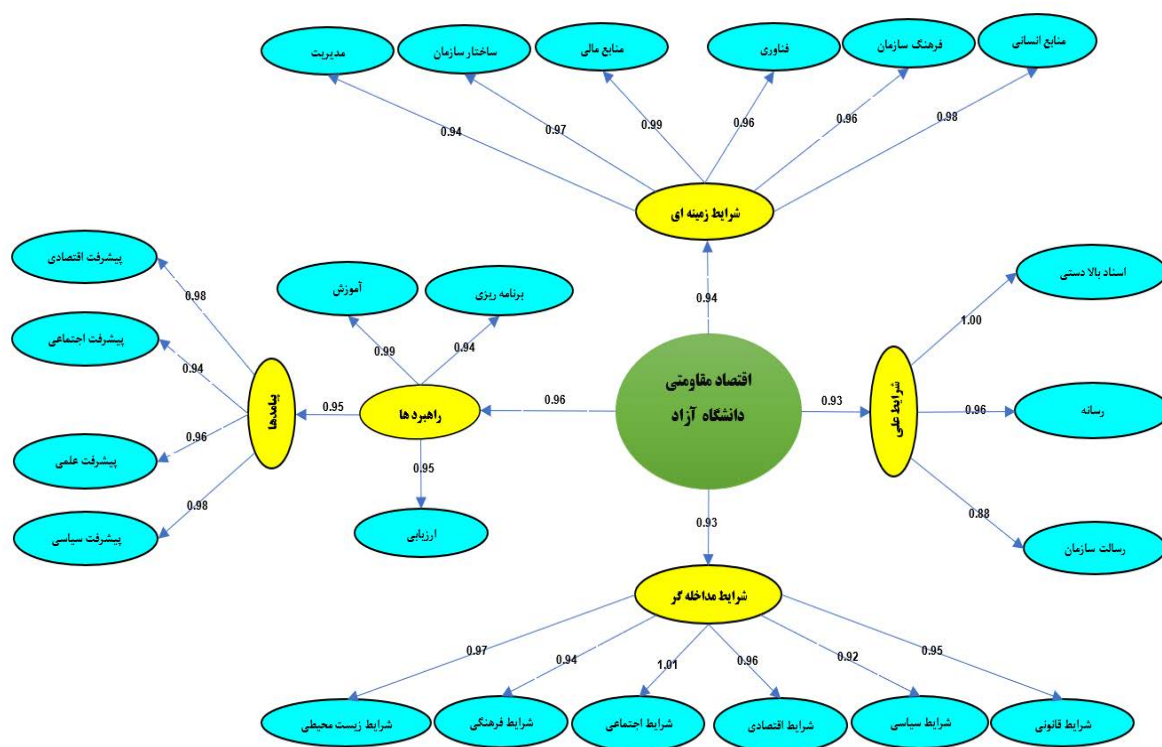
بار عاملی و ضریب معناداری مسیر پیشرفت علمی با بعد پیامدها برابر ($\lambda = 0/96$ و $t = 10/39$)؛

بار عاملی و ضریب معناداری مسیر پیشرفت سیاسی با بعد پیامدها برابر ($\lambda = 0/98$ و $t = 12/84$)؛

در خصوص شاخص‌های برازش الگو این نتایج بدست آمده است. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهند که مدل از برازش خوبی برخوردار است. نسبت χ^2/df دو به درجه آزادی ۲/۸۶ و کوچکتر از ۳ است. مقدار جذر میانگین مجذورات خطای تقریب برابر با ۰/۰۲۱ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. سایر شاخص‌های برازندگی مانند شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۲ و شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته ۰/۹۰ بدست آمد که بعد پیامدها را تأیید می‌کنند. سایر شاخص‌های برازش نیز بالاتر از ۰/۹ قرار گرفته‌اند.

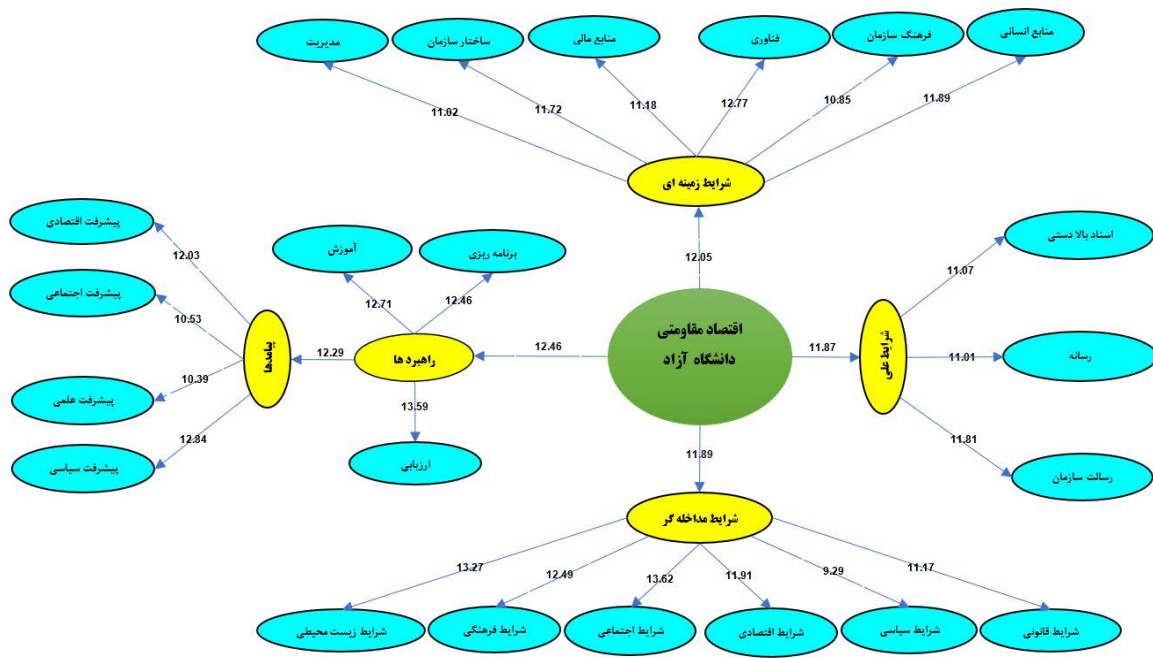
مدل ساختاری اقتصاد مقاومتی دانشگاه آزاد اسلامی

شاخص‌های تولیدی الگوی معادلات ساختاری فقط محدود به شاخص‌های برازش کلی الگو نیست، بلکه پارامترهای استاندارد بتا و گاما (ضرایب مسیر) و مقادیر تی متناظر با آن برای هر یک از مسیرهای علی از متغیر برونزای کارآفرینی به متغیرهای درونزای ابعاد علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها (ضرایب گاما) نیز وجود دارد که باید تفسیر شود. مدل ساختاری نشان می‌دهد چگونه متغیرهای پنهان در پیوند با یکدیگر قرار گرفته‌اند. جهت تحلیل مسیرها این ضرایب و شاخص‌ها، قدرت نسبی هر مسیر را نشان می‌دهند. در زیر میزان استاندارد و آزمون ارائه شده است.

Chi-square=6814.70, df = 2349, P-value = 0.0000, RMSEA = 0.055

نمودار ۶. مدل عمومی پژوهش (تحلیل مسیر) در حالت ضرایب استاندارد

Chi-square=6814.70, df = 2349, P-value = 0.0000, RMSEA = 0.055

نمودار ۷. مدل عمومی پژوهش (تحلیل مسیر) در حالت ضرایب معناداری (ضرایب t)

همچنین برای مشخص کردن میزان برازش مدل عمومی پژوهش از شاخص‌های قابل ارائه در نرم‌افزار لیزرل استفاده شد که این شاخص‌ها در جدول شماره (۶) ارائه شده است.

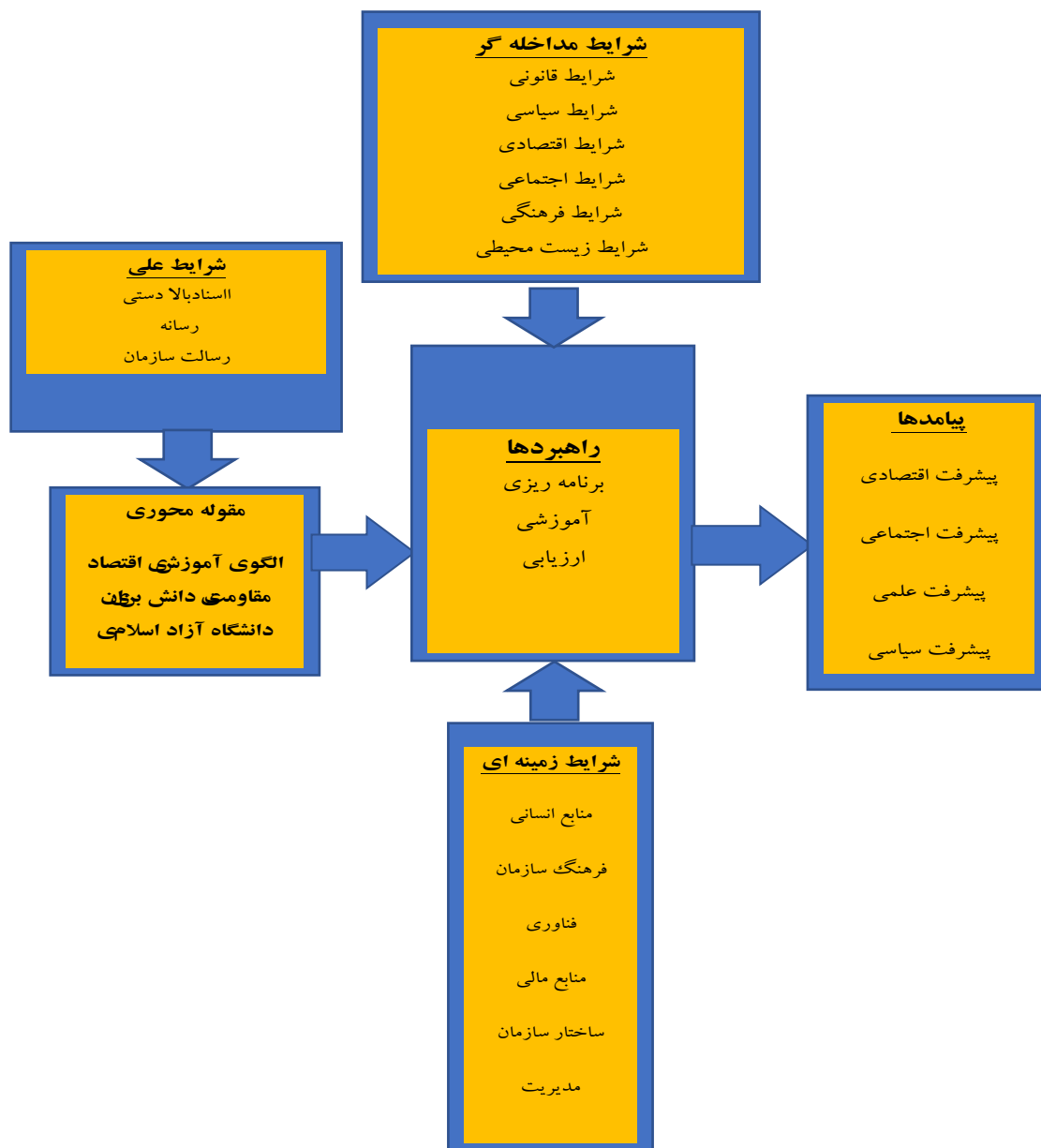
جدول ۷. شاخص‌های برازش مدل عمومی پژوهش

شاخص	دامنه قابل پذیرش	میزان به دست آمده
X ²	-	۶۸۱۴/۷۰
Df	-	۲۳۴۹
X ² /df	کمتر از ۳	۲/۹۰
RMSEA	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۵۵
CFI	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۵
IFI	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۴
RFI	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۴
GFI	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۱
AGFI	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۰

بر اساس نتایج جدول شماره (۶)، نسبت خي دو به درجه آزادی ۲/۹۰ است. مقدار ریشه دوم واریانس خطای تقریب برابر با ۰/۰۵۵ است که میزان قابل قبولی در برازش مدل تلقی می‌شود. سایر شاخص‌های برازندگی مانند نیکویی برازش و تعدیل یافته نیکویی برازش و سایر مشخصه‌ها نیز مقادیر بالای ۰/۹ به عنوان شاخص‌های مطلوب برازندگی الگو تلقی می‌-

شوند. همان‌طور که در نمودارهای شماره (۶) و (۷) مشاهده می‌شود، بر اساس نتایج مدل‌یابی می‌توان گفت مدل از برازش نسبتاً خوبی با داده‌ها برخوردار است. لذا در بخش کمی در مجموع برای ۵ بعد مدل پارادایمی، ۲۲ مؤلفه و ۱۲۷ شاخص تأیید شدند.

در نتیجه پژوهش الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی به شرح زیر می‌باشد:

شکل ۱: الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی (مستخرج از پژوهش حاضر)

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان داد که ۵ بعد، ۲۲ مؤلفه و ۱۴۳ شاخص برای الگوی آموزشی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان دانشگاه آزاد اسلامی شناسایی شد. پس از تأیید نهایی و اولویت‌بندی توسط خبرگان، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده الگو

ترسیم شده، و مجدداً الگوی یادشده توسط خبرگان اعتباریابی شد. بر اساس نتایج مدل‌یابی می‌توان گفت مدل از برازش نسبتاً خوبی با داده‌ها برخوردار است. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش (Ranjbar fallah & fathi, 2024) (Radu, 2023) (Nasrabadi & Mousavian, 2023) (Zhen et al, 2023) (Kamyab et al, 2023) (Hadavand et al, 2022) (Alkali, 2021) (Ghorbani et al, 2019) همسو می‌باشد. (Zhen et al, 2023) نشان دادند که شرکت‌های بزرگ به صورت تنگاتنگ در حال رقابت با یکدیگر هستند، شرکت‌هایی برنده رقابت خواهند بود که بیش‌ترین سرمایه‌گذاری را بر روی فعالیت‌های دانشی و فناوری داشته و بیش‌ترین بازدهی را در این حوزه به دست آورند. بنابراین مؤلفه لازم برای رسیدن به هدف حاضر حمایت‌های مالی، فناوری، مدیریت، قوانین و مقررات موجود و بالاخره آموزش درست و به روز که موجب خودکفایی اقتصادی و علمی برای کشور دارد. (Ghorbani et al, 2019) نشان دادند که نقاط قوت دانشگاه در ابعاد مالی، منابع انسانی، آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی و عوامل سازمان و مدیریت وضعیت بهتری نسبت به نقاط ضعف دانشگاه دارد و تهدیدهای پیش روی دانشگاه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، سیاسی، عوامل تکنولوژیکی و عوامل رقابتی بیشتر از فرصتهای پیش روی دانشگاه در ابعاد فوق‌الذکر می‌باشند. نتیجه اینکه دانشگاه از لحاظ موقعیت در منطقه رقابتی قرار دارد، و استراتژیهای مناسب برای آن تنوع همگون - تنوع افقی - تنوع ناهمگون و مشارکت می‌باشد.

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور از طریق:

- توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان.
- استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی.
- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای.
- تولید سنجه یا شاخص کمی مناسب برای هر کدام از متغیرهای کیفی مستخرج از فراتحلیل در جهت تهیه یک داشبورد مناسب نماگر شاخص برای مجریان.
- توجه به متغیرهای شناسایی شده و تعیین سهم هر کدام از آنها در تقویت یا تضعیف سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توسط کارشناسان متخصص بخش ویژه.
- تهیه گزارش‌ها توسط مجریان اقتصاد مقاومتی بصورت پیوسته که قابل قراردادن گزارش‌ها به مدیران بعدی جهت جلوگیری از کاهش خطاهای احتمالی.
- تکیه بر نیروی انسانی و سرمایه انسانی داخلی است؛ براساس این سند، سهم نیروی انسانی داخلی باید افزایش پیدا کند علاوه بر این، نیروی انسانی داخلی باید با آموزش‌های مهارت، خلاقیت و کارآفرینی توانمند شود و مجموعه‌ی تحت عنوان افزایش سهم سرمایه انسانی محقق شود.
- دانشگاه‌ها با استفاده از نیروی جوان و متخصص ایرانی می‌بایستی در راه توسعه و پویایی قرار گیرند، دانش و تخصص خود را در تولیدات صنعتی متجلی سازند و در راه پژوهش برای پاسخگویی به نیازهای صنایع و جامعه، گام‌های مؤثر بردارند.

Reference

- Alkali, U. (2021). Development of university-industry interactions for knowledge-based economy in Nigeria. *International Journal of technology management & sustainable development*, 20(3), 265-284. DOI:10.1386/tmsd_00045_1
- Alipour, G., & kharahsdizade, M. R., & Seif, A., & Ahmadizade, S. S. (2020). Designing Strategic Pattern of Elites & Talents Role-Playing in the Knowledge-Based Economy Realization by Resistive Economy Approach. *Interdisciplinary Studies on Strategic Knowledge*, 4(13), 33-70. (In Persian)
- Fard, M., & Kabaranzad-e-Qadim, M.R., & Haghghat Monfared, J. (2021). Designing a model for developing digital entrepreneurship in small and medium-sized knowledge-based companies with an emphasis on resistance economy policies. *Basij Strategic Studies*, 24(90), 103-140. (In Persian)
- Hadavand, D., & Naderi, N., & Rezaie, B. (2022). Designing a development model for SMEs based on resistive economy. *Journal of International Business Administration*, 5(4), 137-158. doi: 10.22034/jiba.2022.51548.1891
- Ghorbani, A.H., & Hamidi, K., & Jameh Bozorgy, S. (2019). Formulation and prediction of economic strategies and knowledge-based economy with a resistance economy approach at Islamic Azad University, Hamedan Branch, Fifth International Conference on Management and Accounting Sciences, Tehran, <https://civilica.com/doc/911656>. (In Persian).
- Javani, V. (2018). Explaining the Implementation of Resistive Economy in Sport Industry. *Sport Management Journal*, 10(3), 580-567. doi: 10.22059/jsm.2019.210486.1661 (In Persian)
- Kamyab, S., & Soltanhoseini, M., & Rahimi sereshbaderani, G. (2023). Methods of financing sports clubs during international sports sanctions. *Sport Management Studies*, 15(79), 105-124. doi: 10.22089/smrj.2022.11125.3463. (In Persian).
- Maleki, M., & Ziauddini, M., & Hadavinejad, M. T. (2020). tudy of Knowledge-based Entrepreneurship within the Con-A SS tance Economy ceptual Framework of Resis. *Iranian Pattern of Progress*, 7(14), 313-339. doi: 20.1001.1.23225645.1398.8.2.11.9. (In Persian)
- Meymanatabadi, A., & Hosseini, S. S., & Pedram, A., & Khalilian, S. (2020). Scenarios of the Next Decade for National Cooperatives Economy System. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 51(4), 797-816. doi: 10.22059/ijaedr.2020.303557.668912 (In Persian)
- Mohammadnejadaghad, A., & Asgari, A. (2015). Strategies and Solutions of Knowledge-Based Resistance Economy. *National Conference on Knowledge-Based Resistance Economy*. SID. <https://sid.ir/paper/854841/fa>. (In Persian)
- Musselin, C. (2018). New forms of competition in higher education. *Socio-Economic Review*, 16(3), 657-683. <https://doi.org/10.1093/ser/mwy033>.
- Nasrabadi, D., & Mousavian, S. M. (2023). Strategic Model of Economic Passive Defense in Pursuit of Resistance Economy. *Journal of Defense Economics and Sustainable Development*, 8(28), 53-82. (In Persian).
- Phale, K., & Li, F., & Adjei Mensah, I., & Omari-Sasu, A. Y., & Musah, M. (2021). Knowledge-based economy capacity building for developing countries: A panel analysis in Southern African development community. *Sustainability*, 13(5), <https://doi.org/10.3390/su13052890>.
- Radu M. (2023). Knowledge Economy: An Intangible Assets Based Economy, *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics Vol. 2023 (2023)*, Article ID 906396, <https://doi.org/10.5171/2023.906396>
- Ranjbar Fallah, M., & Fatahi, H. (2024). investing in start-ups in order to achieve a resilient economy and economic defense. *Journal of Investment Knowledge*, 13(49), 171-188. (In Persian).
- Rahbar, F., & Nik Chehre, G.A. (2020). Developing Knowledge-Based Resilience Economy Strategies, *Quarterly Journal of Strategic Management Studies in National Defense* 4(31), 272-239 <https://civilica.com/doc/1196257>. (In Persian)
- Safar zad, H., & Azma, F., & saeidi, P., & Aghajani, H. (2020). The presentation of the model of commercialization of knowledge based products with an emphasis on resistance policies. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 8(1), 3-22. doi: 10.30507/jmsp.2020.102269 (In Persian).

- World Intellectual Property Organization (WIPO). (2021). World Intellectual Property Indicators 2021. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2021.pdf
- Zhen, W., & Yaoxuan H., & Victoria A., & Jiapeng D. (2023). Greening the knowledge-based economies: Harnessing natural resources and innovation in information and communication technologies for green growth, Resources Policy, Volume 86, Part A, October 2023, DOI: 10.1016/j.resourpol.2023.10418.
- Ziaei, M., & Nikomaram, H., & Hamdi, K. (2021). Designing a conceptual model of resistance economy in banks, financial and credit institutions of the country. Marketing Management, 16(51), 1-28. (In Persian).